

Brede welvaart in Twentse steden en dorpen

23 mei 2023, Stadhuis Gemeente Almelo

Dagvoorzitter: Gyula Rychtarski

Voorzitter van
de Young
Twenteboard

KennisOpunt
Twente

Programma

14.00 -14.15 uur: welkom door burgemeester Gerritsen

14.15 – 15.00 uur: Koen Docter en Edwin van de Wiel met feiten en cijfers

15.00 – 15.30 uur: Gert-Jan Hospers, brede welvaart in perspectief

15.30 – 15.45 uur: kleine pauze

15.45-16.30 uur: Wouter Marchand en Ellen Kuipers: brede welvaart in praktijk

16.30 – 16.50 uur: antwoord op je vragen

16.50 – 17.00 uur: wijze woorden en netwerkdrankje

Welkom door Arjen Gerritsen

Burgermeester gemeente
Almelo

Edwin van de Wiel en Koen Docter

Senior onderzoeker bij
Kennispunt Twente

Adviseur ruimte, wonen en
retail bij team Onderzoek &
Advies, provincie Overijssel

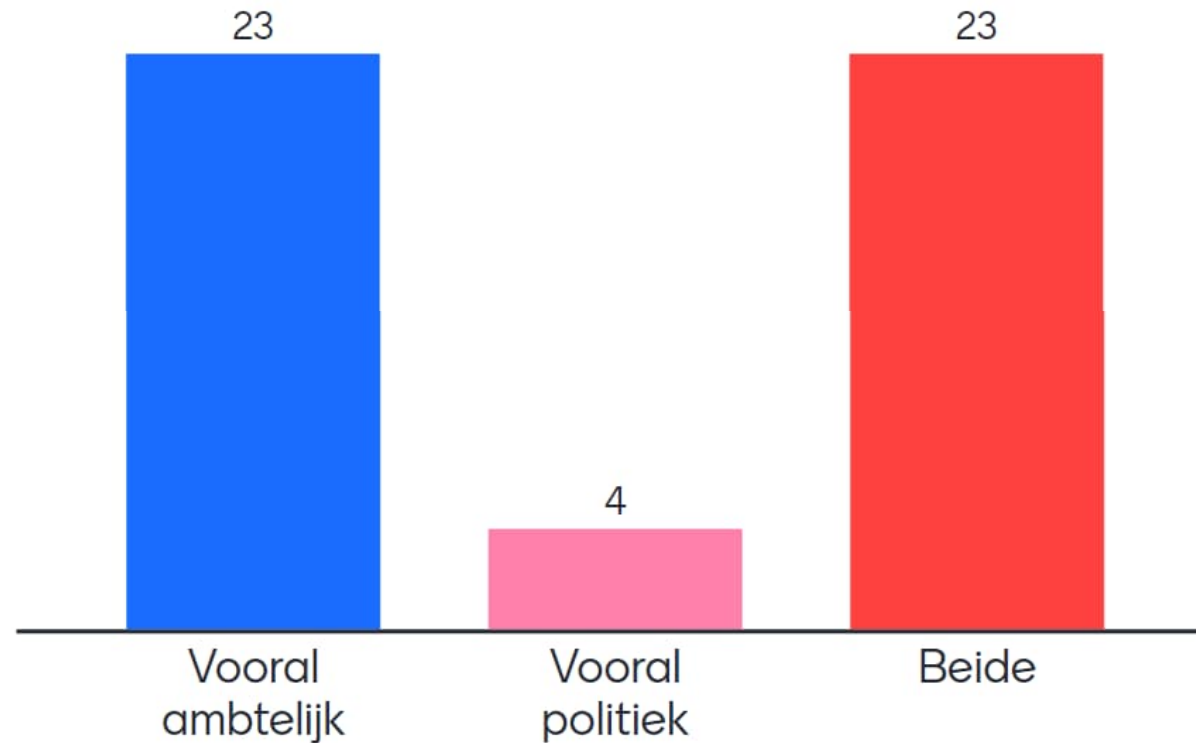
Start: Mentimeter

ga naar www.menti.com
code 8519 9336

Brede welvaart leeft in mijn organisatie

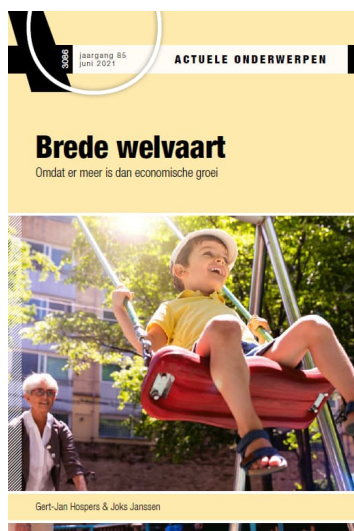
Signaalfunctie van Brede welvaartsscores

Edwin van de Wiel

23 mei 2023

Wat is brede welvaart?

Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van de brede welvaart van latere generaties of van die van mensen elders in de wereld.

[Download AO boekje](#)

[Definitie Brede welvaart](#)

Brede welvaart: waar gaat het om

(...) politieke debat moet niet gaan over *meetinstrumenten en indicatoren*,

maar over hoe het er op hoofdlijnen voor staat met de brede welvaart, en over welke politieke keuzes daarbij gemaakt moeten worden.

[Parlementair onderzoek Breed welvaartsbegrip](#)

Zichtbaar maken brede welvaart

Grofweg twee ingangen

- Indicatoren
- Mensen

CBS Monitor brede welvaart Hier en nu: indicatoren

Arbeid en Vrije tijd

- arbeidsparticipatie, hoogopgeleiden, werkloosheid, reistijd

Gezondheid

- overgewicht, levensverwachting, ervaren gezondheid, zieken

Materiële welvaart

- mediaan besteedbaar inkomen, bruto regionaal product

Milieu

- natuuraanbod, uitstoot CO2 en fijn stof, kwaliteit zwembadwater

Samenleving

- contact familie/vrienden, vertrouwen, vrijwilligerswerk

Veiligheid

- beleving, ondervonden delicten, geregistreerde misdrijven

Welzijn

- tevredenheid met het leven en met vrije tijd

Wonen

- tevredenheid woning, woonomgeving; nabijheid voorzieningen

Brede welvaart indicatoren

- Twee varianten
  - Afzonderlijke aspecten
    - CBS: Monitor Brede Welvaart
  - Brede welvaart als één getal
    - RaboResearch: Brede Welvaartsindicator
    - Bruto Twents Geluk
- Doel:
  - Vergelijken
  - Gezamenlijke opgave of juist niet

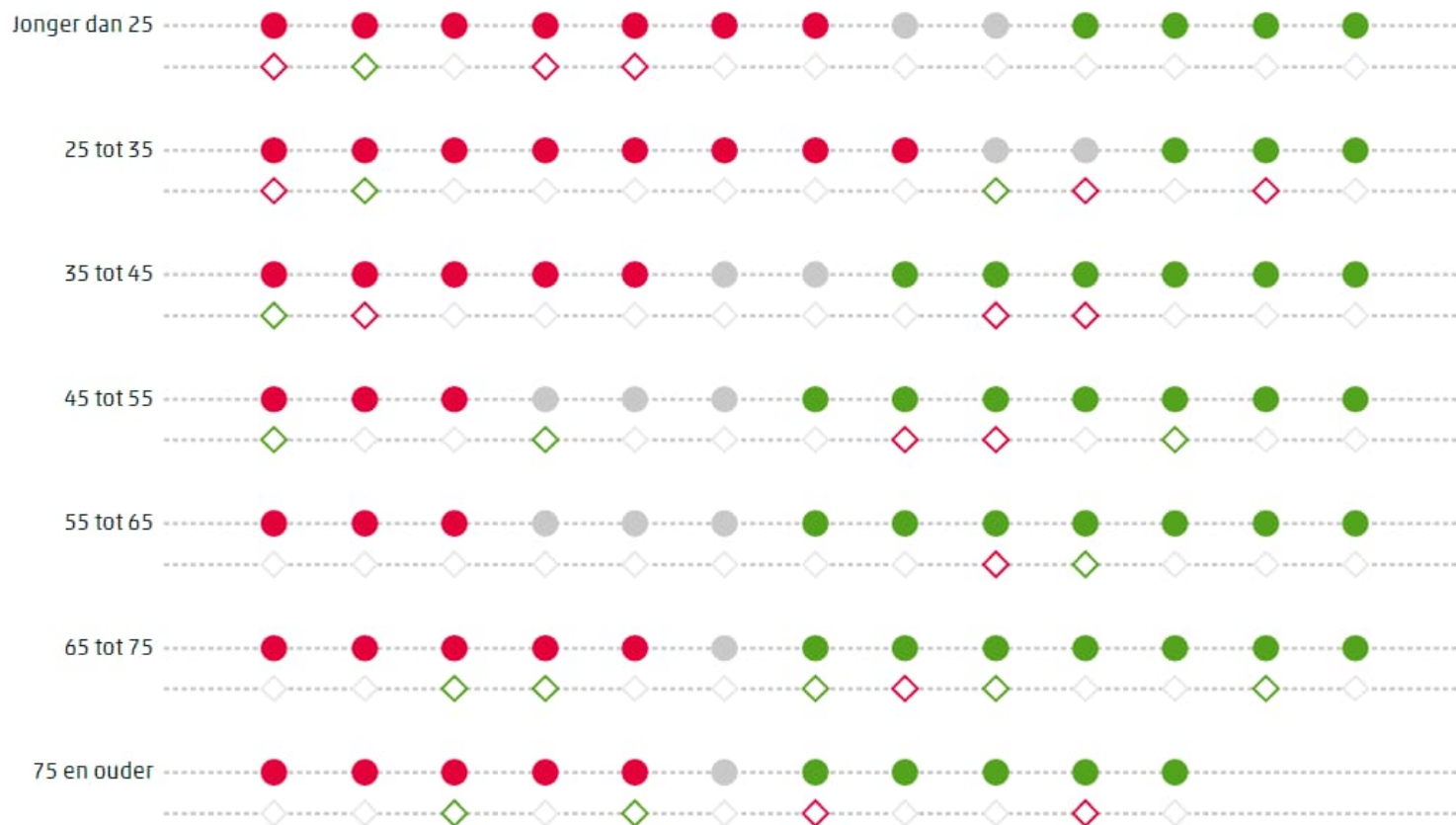

CBS Monitor brede welvaart Hier en nu: indicatoren

- Arbeid en Vrije tijd
- Gezondheid
- Materiële welvaart
- Milieu
- Samenleving
- Veiligheid
- Welzijn
- Wonen

Brede welvaart naar bevolkingsgroepen

Leeftijd

CBS:

[Brede welvaart naar bevolkingsgroep](#)

Brede welvaart trend

5-12-2022 00:00

Het wiel van de brede welvaart trends geeft een overzicht van de ontwikkeling van de brede welvaart in alle thema's. De binnenste ring van het wiel toont de trendmatige ontwikkeling in de jaren 2014-2021. De buitenste ring geeft de meest recente verandering van jaar op jaar weer.

Extra toelichting

Kies dimensie:

Hier & nu

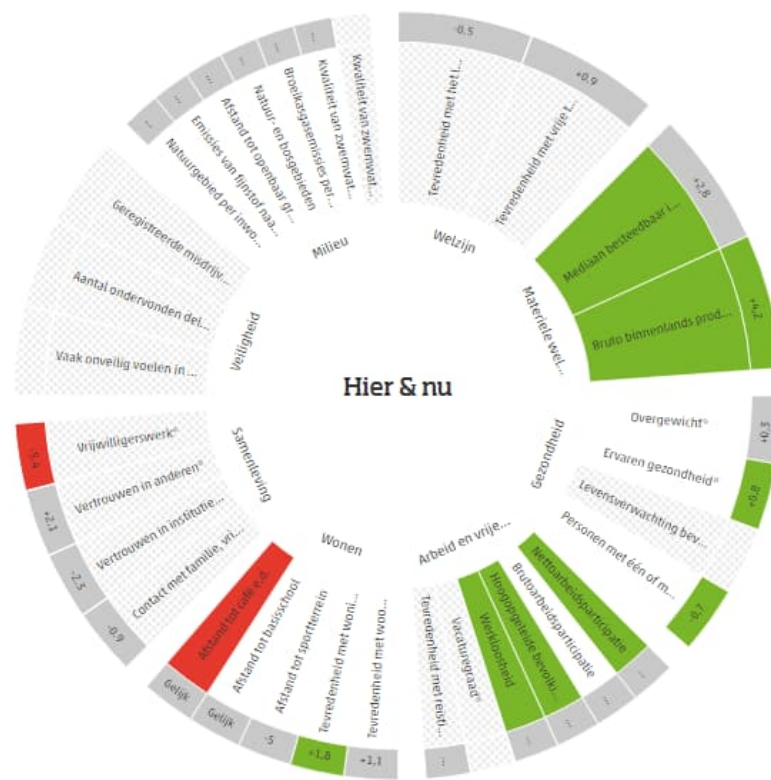
Kies regioindeling:

COROP

Kies regio:

Twente

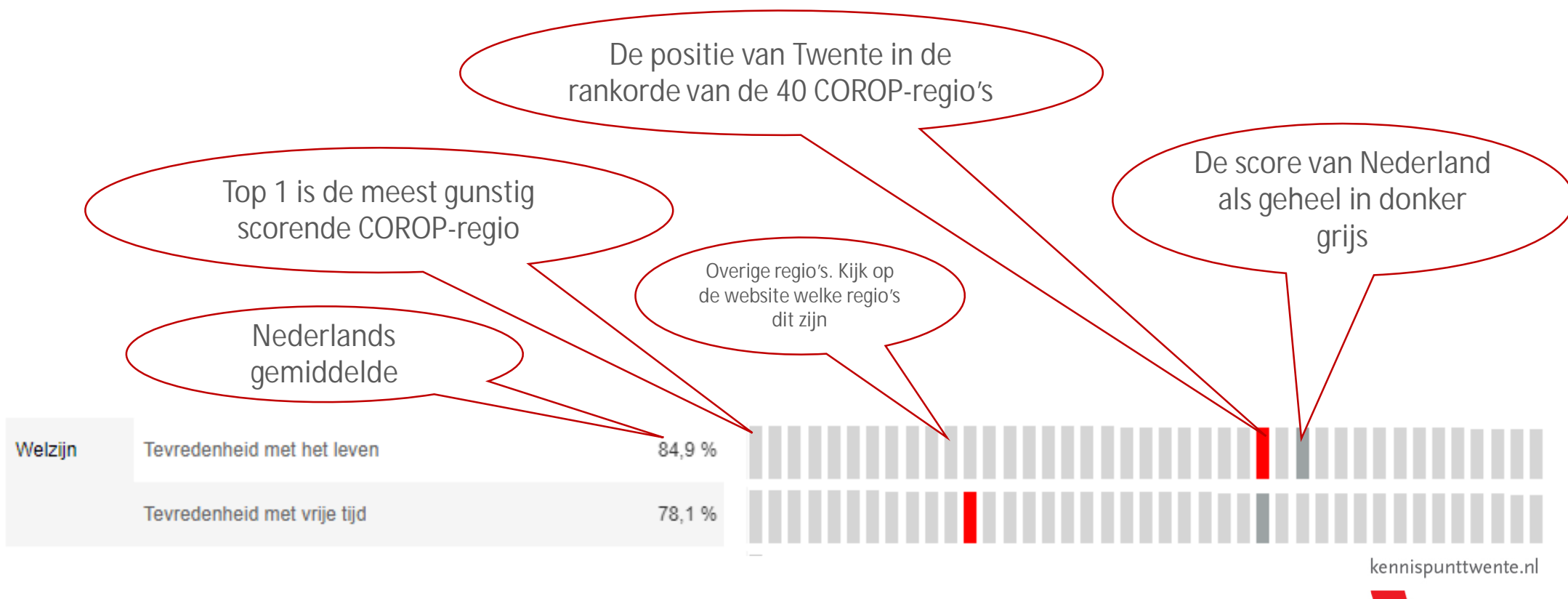
Hier & nu, Twente

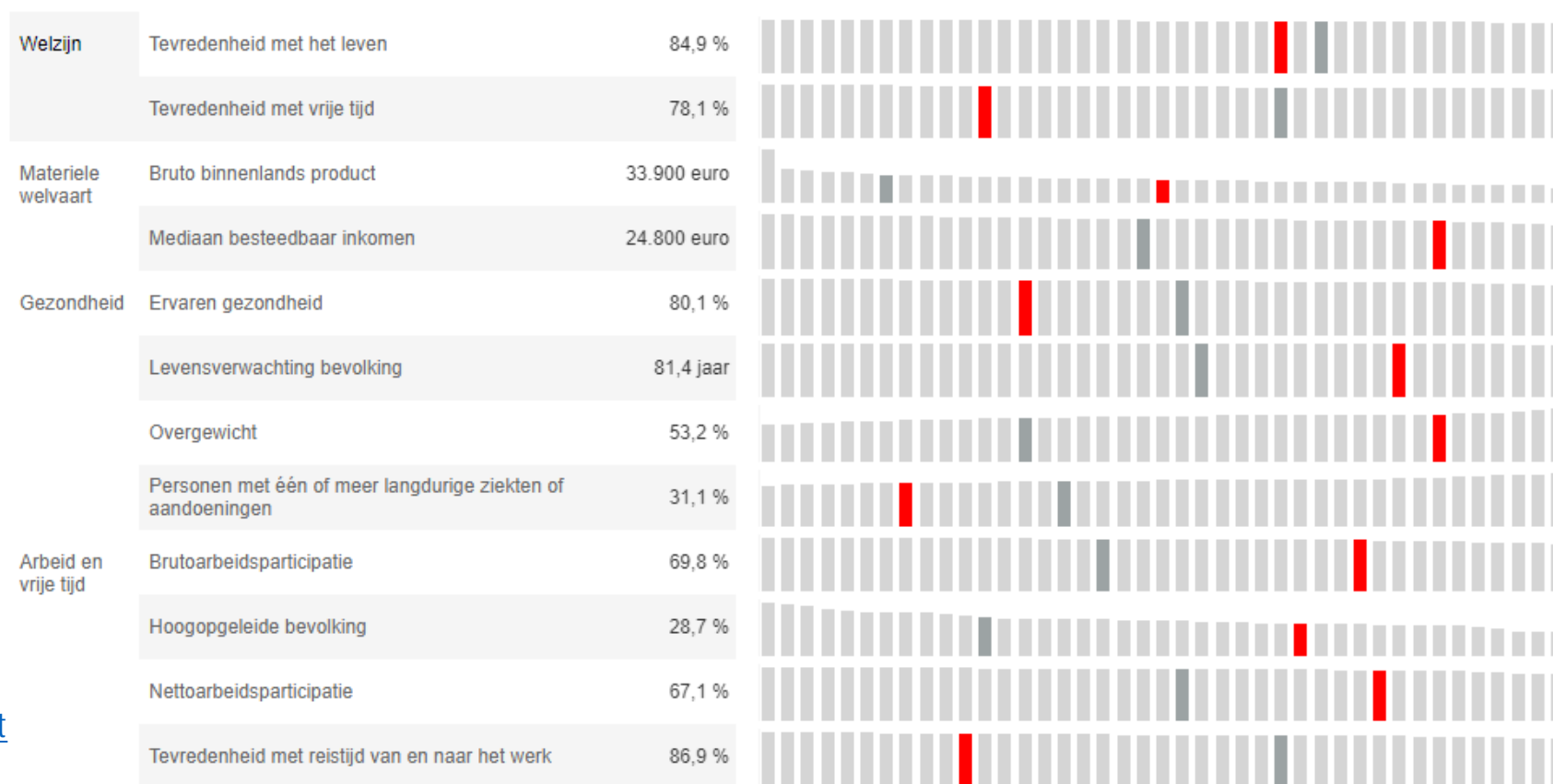
CBS:

[CBS: brede welvaart trend](#)

Brede welvaart in Twente Index Hoe te lezen?

Twente vergeleken met andere Nederlandse regio's (2021)

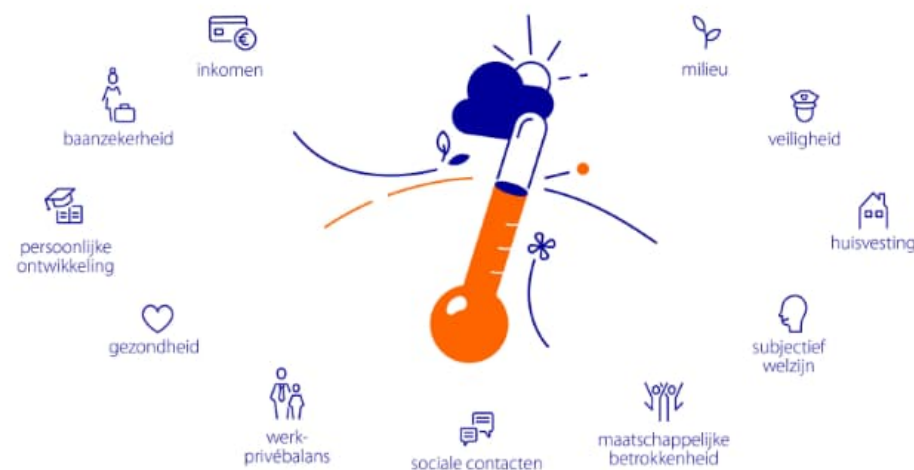
Kijk vooral ook op de
Twente Index:

[Twente Index; brede welvaart](#)

Brede Welvaartsindicator en Bruto Twents Geluk

Figuur 1: De elf dimensies van brede welvaart

De elf dimensies van brede welvaart

Bron: RaboResearch, Universiteit Utrecht

HET GELUK VAN DE GEMEENTE HELLENDOORN

- 7,3 -

Dit is het gelukscijfer van de gemeente Hellendoorn. Het Bruto Twents Geluk is onderzocht op elf dimensies: gezondheid, milieu, persoonlijke ontwikkeling, welzijn, inkomen, huisvesting, balans werk-privé, veiligheid, baanzekerheid, sociale contacten en maatschappelijke betrokkenheid.

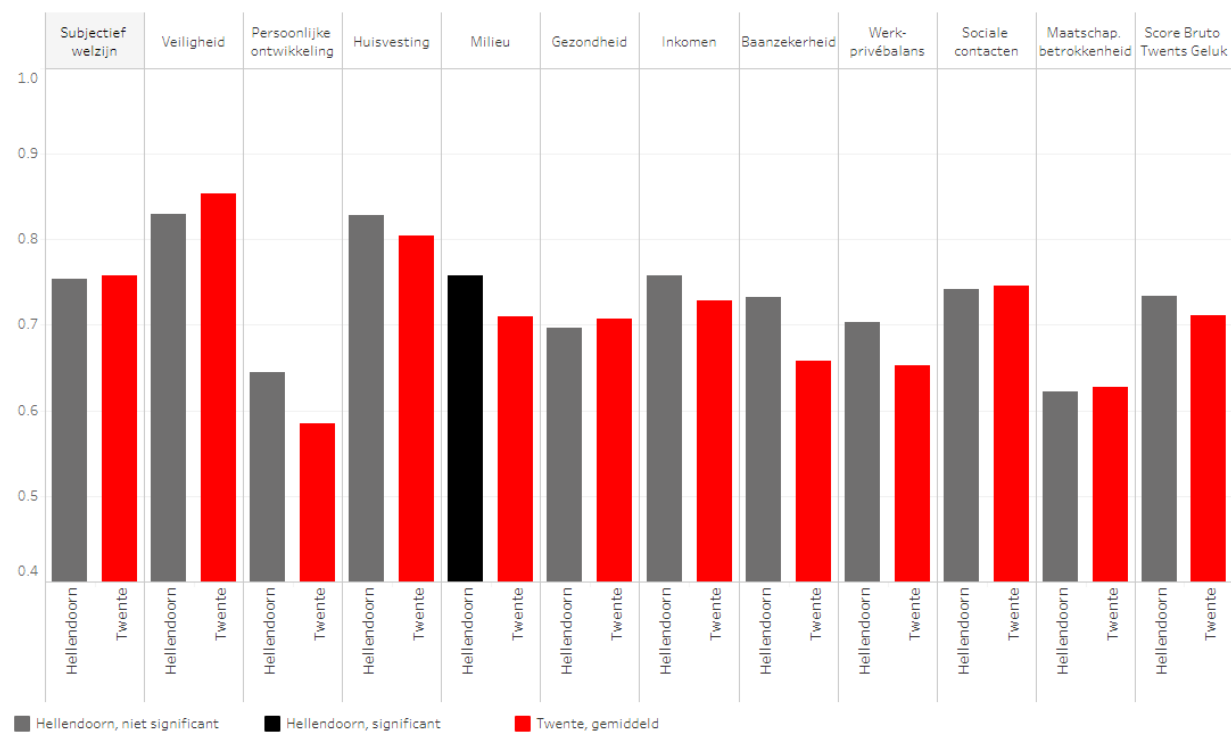
De uitkomsten zijn vertaald in rapportcijfers per dimensie. Daardoor is het mogelijk om in één oogopslag te zien op welke vlakken inspanning geleverd kan worden om het Bruto Twents Geluk en daarmee dus de brede welvaart, te vergroten.

BTG: vergelijking dimensies naar specifieke gemeente

Gemeente
Hellendoorn

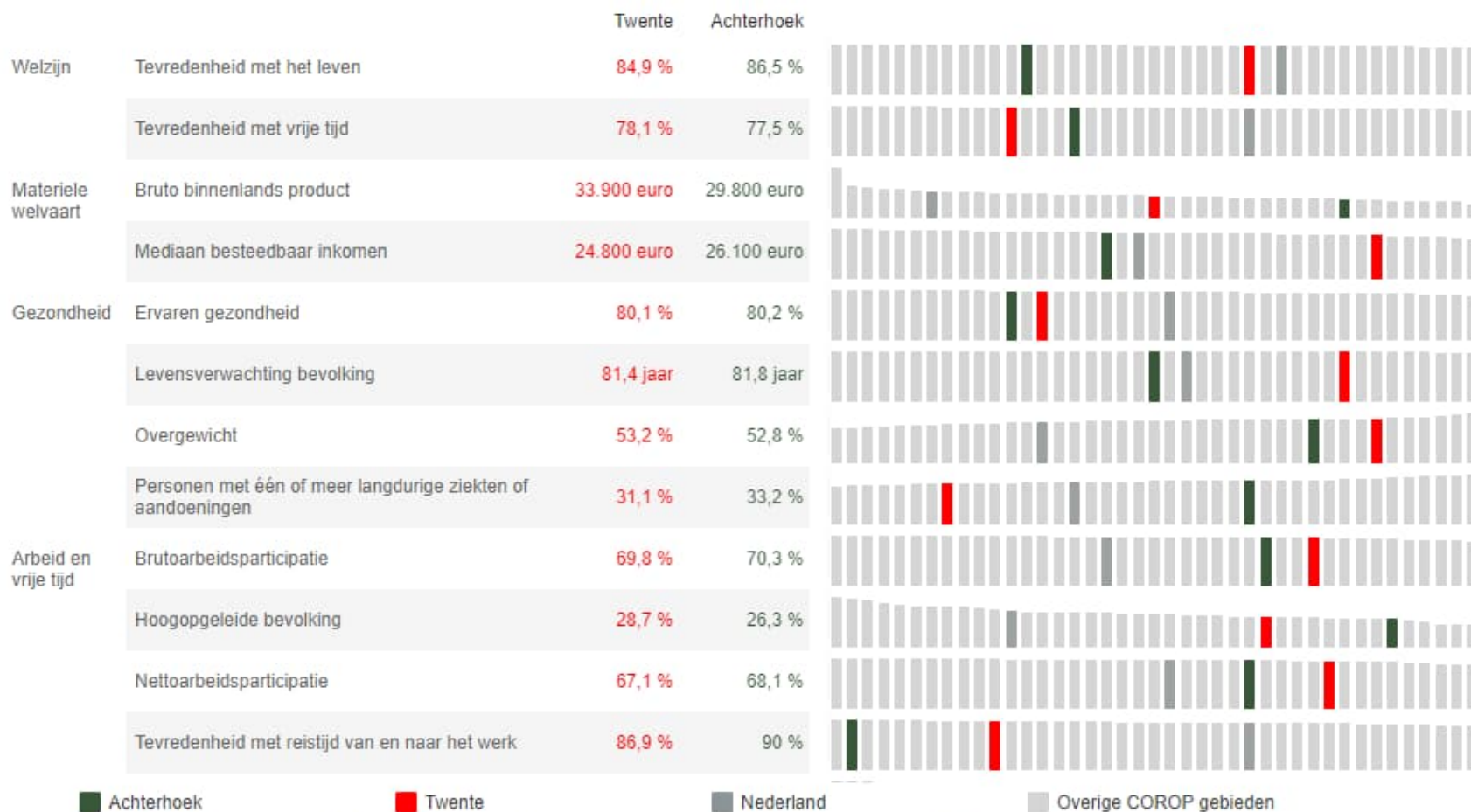
Bruto Twents Geluk en score per dimensie, Hellendoorn en Twente, 2022

Bron: RaboResearch, bewerking Kennispunt Twente, 2022

Twente en Achterhoek vergeleken

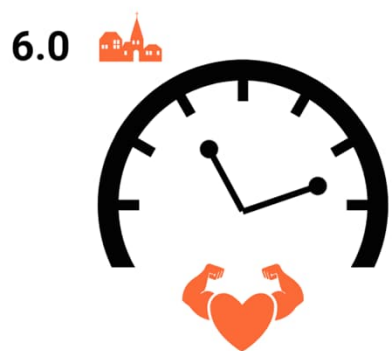

Twente en Achterhoek
vergeleken:

[BW Twente en Achterhoek](#)

Bron: CBS Regionale Monitor Brede Welvaart - Bewerkt door: Kennispunt Twente

Gezondheid

Hoe verder

- Deelname aan Community of Practice van het Nationaal Netwerk Brede welvaart
- Op zoek naar een insteek voor een Twents experiment

Bewoners in beeld

Basis voor
gebiedsgericht
werken

Oog voor de
toekomst

Lerende en
adaptieve aanpak

Sturen op impact

Hoe beleven inwoners van Twente brede welvaart?

Dr. Koen Docter

Team Onderzoek & Advies, Provincie Overijssel

Brede welvaart in Overijssel

- Analyse in het kader van 'Overijssel Ontcijferd'
- Na motie PS in november over BW in begrotingscyclus: jaarlijks herhalen
- Link met beleid: krijgt brede welvaart straks een plek in het coalitieakkoord?

Wat hebben wij gedaan?

- Duiding bij CBS-monitor
- Aanvullend inwonersonderzoek (beleving)

Inwonersonderzoek Overijssel:

- Eigen vragenlijst obv eerder onderzoek
- I&O panel (representatieve steekproef)
- Bijna 1.200 respondenten
- Enquêtes begin juli afgenomen

Brede Welvaart 2023

inleiding Hier & Nu Later Conclusie

Inleiding

Wat is brede welvaart?

Het begrip 'brede welvaart' wordt steeds meer gebruikt, zowel door onderzoekers als beleidsmakers. Welvaart wordt traditioneel gemeten in economische begrippen. Het Bruto Binnenlands Product (BBP) per capita is de meest gebruikte indicator. Hier valt veel op aan te merken: zo zegt het alleen iets over de totale economische productie en niets over wie daarvan profiteert. Bovendien biedt het wel een erg smalle blik op wat er voor de samenleving van belang is. Brede welvaart onderscheidt zich in drie opzichten van deze traditionele benadering.

Allereerst vormt het een erkenning van het toenemende bewustzijn dat welvaart niet alleen in financieel-economische termen moet worden gemeten. Bij *brede* welvaart worden ook gekeken naar tal van andere factoren die het welzijn van mensen bepalen, zoals een goede gezondheid, sociale contacten, de nabijheid van natuur en een prettige leefomgeving. Het omvat dus ook sociaal-maatschappelijke en ecologische dimensies. Wie naar brede welvaart streeft, kiest voor een integrale benadering van welvaart en zoekt een balans tussen de economische, sociale en ecologische dimensies. Brede welvaart draait om alles wat mensen van waarde vinden, en in beeld te brengen hoe het gesteld is met deze elementen.

Ten tweede beperkt brede welvaart zich niet tot het 'hier en nu', maar vraagt het begrip ook nadrukkelijk aandacht voor de impact van ons huidige welvaarniveau op mensen 'elders' en 'later'. Hiermee wordt bedoeld dat ook het welzijn van toekomstige generaties en mensen die ergens anders

provincie Overijssel

Overijssel t.o.v. Nederland

- Overijssel en NL: meeste CBS-indicatoren stabiel of positieve trend
- Overijssel scoort beter op veiligheid en sociale dimensie
- Maar slechter op voorzieningen, materiële welvaart en opleidingsniveau

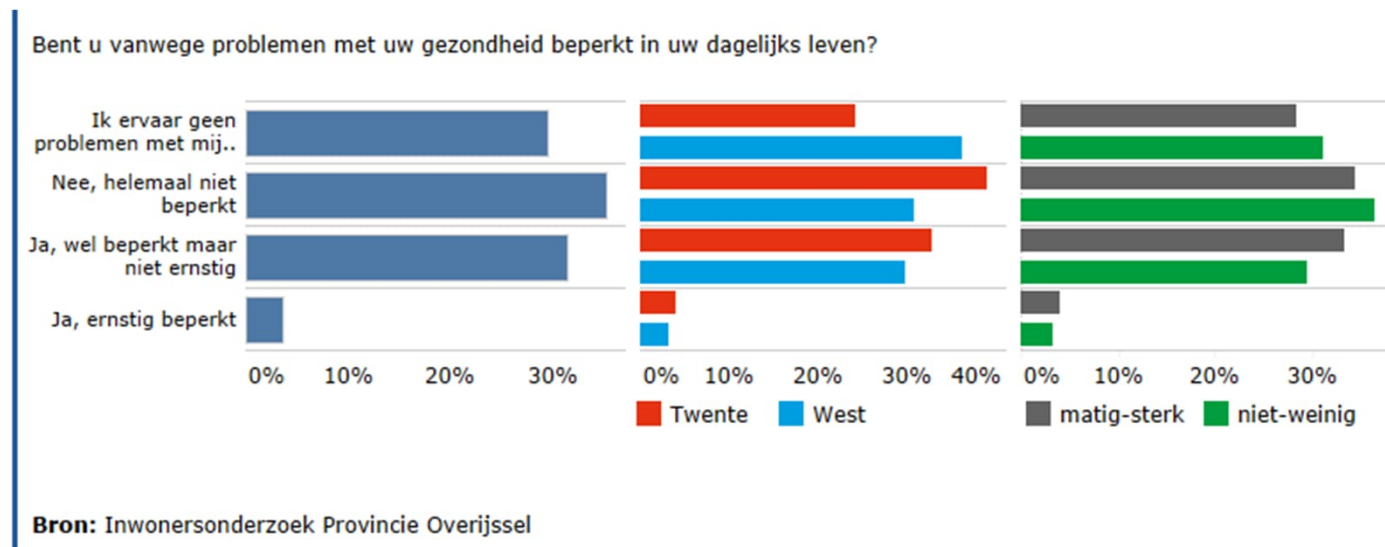
Máár:

- Beleving kan verschillen door andere verwachtingen
- Voorbeeld: Overijsselaars tevreden met voorzieningen, ondanks grotere afstand

Verschillen tussen Twente en West-Overijssel: gezondheid

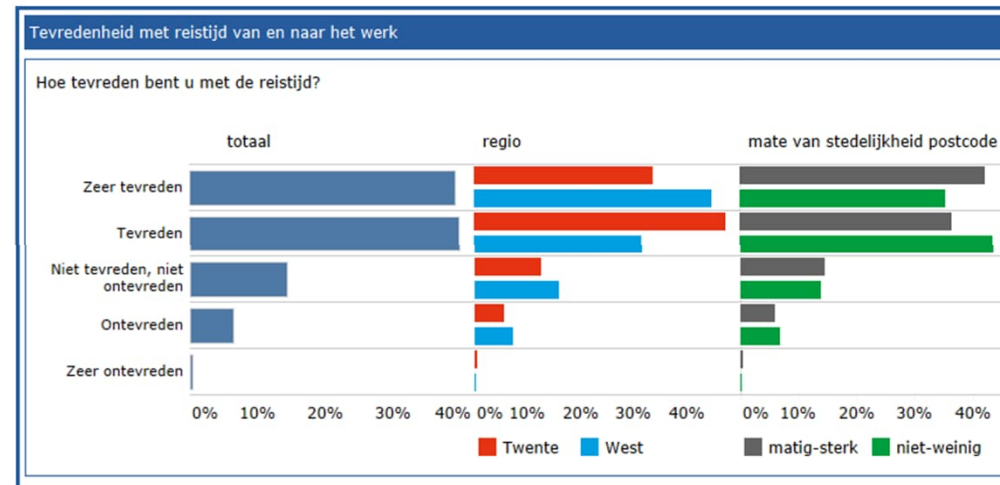
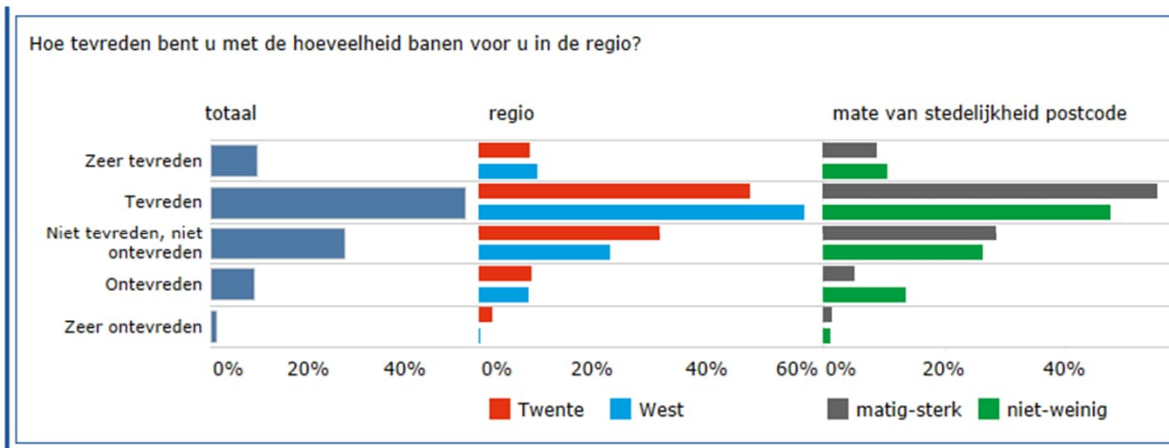
CBS: iets meer overgewicht en lagere levensverwachting in Twente
Inwonersonderzoek Overijssel:

Meer gezondheidsbeperkingen ervaren in Twentse steden

Verschillen tussen Twente en West-Overijssel: werk

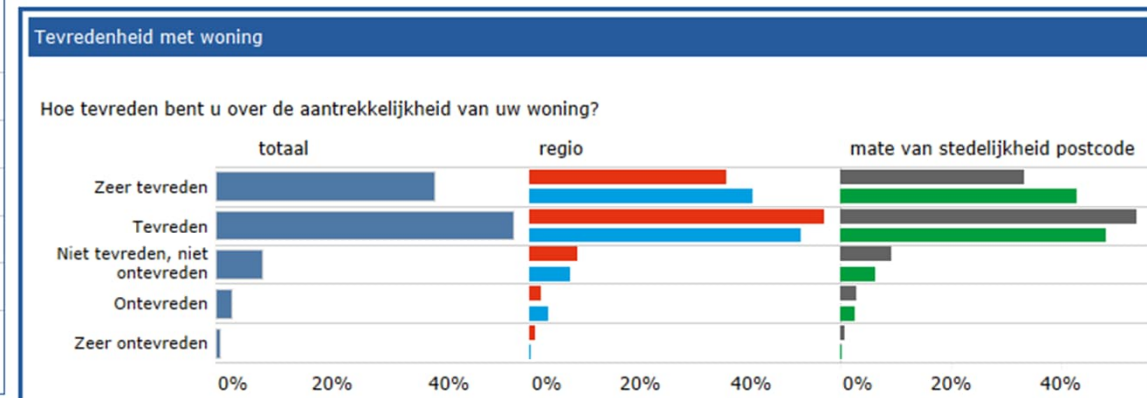
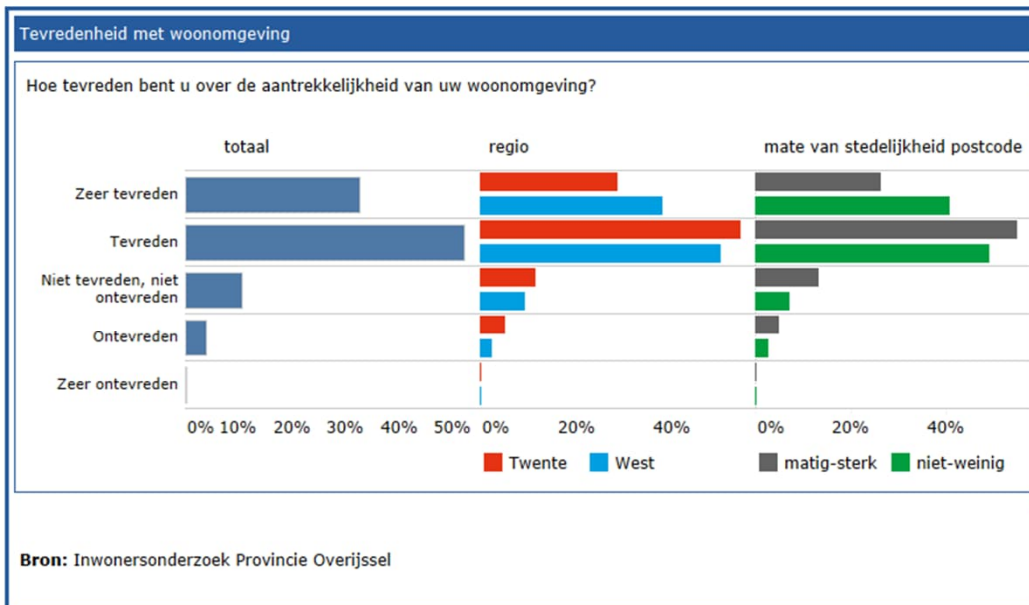
CBS: iets meer werkloosheid en lagere arbeidsparticipatie in Twente
Inwonersonderzoek:

Twentse stedelingen vaker 'zeer tevreden' met reistijd dan plattelandsbewoners

Verschillen tussen Twente en West-Overijssel: wonen

Inwonersonderzoek:

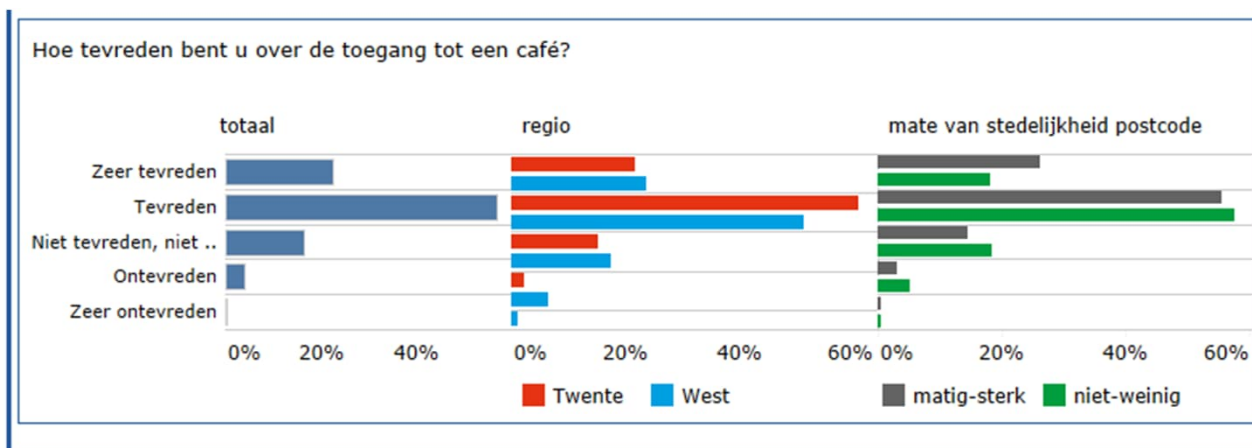
220309 - 4 Tevredenheid met woonomgeving- H 03_PVI_04

Verschil tevredenheid stad-platteland groter in Twente dan in West-Overijssel

Maar... café's zijn in Twente dichterbij

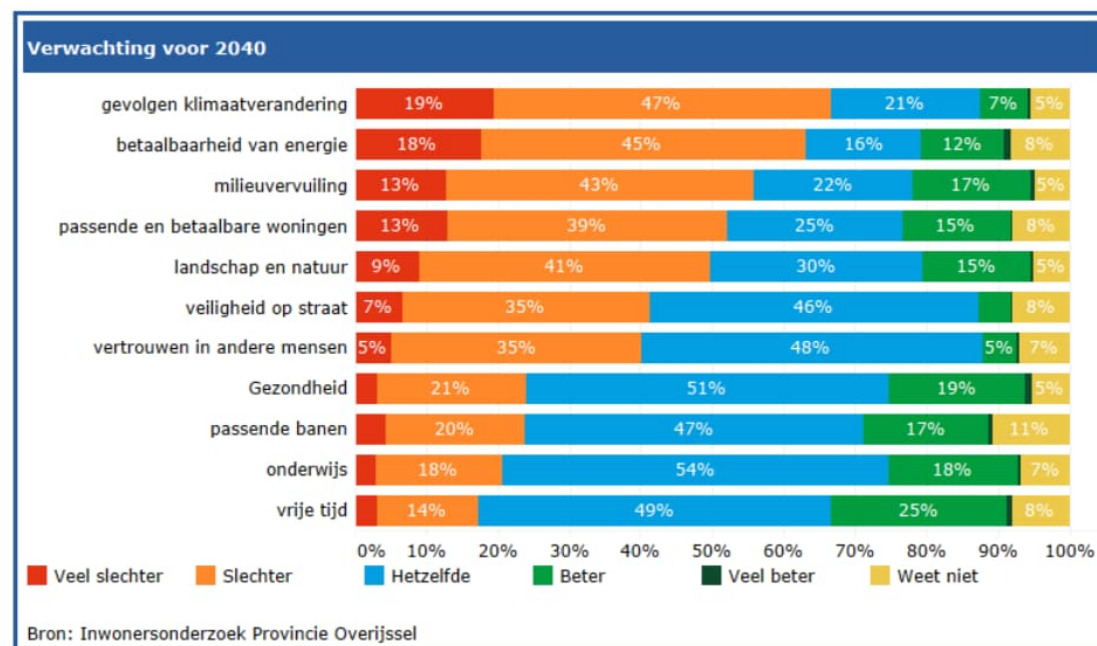
CBS: afstand tot café's gemiddeld lager in Twente dan West-Overijssel

Inwonersonderzoek:

Later: pessimisme over brede welvaart in 2040

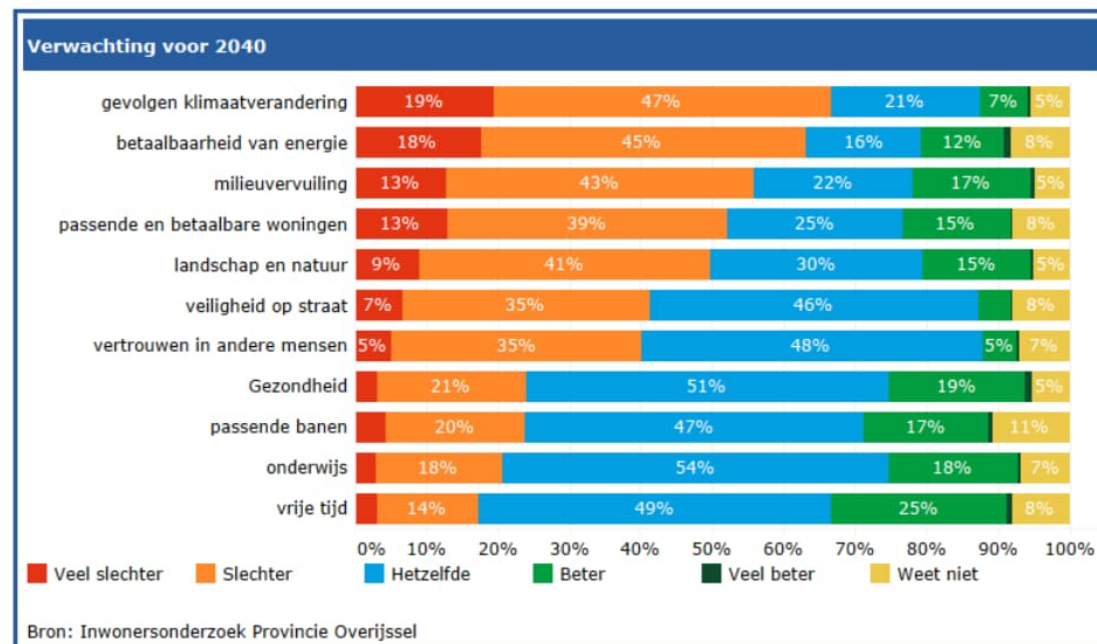
- 55,2% van de Twentenaren denkt dat de volgende generatie minder gelukkig zal zijn dan wij (51,9% in West-Overijssel)
- Dit komt door de Twentse stedelingen: die zijn vaker pessimistisch dan plattelandsbewoners (61,7% vs 48,5%)

220309 - 6

Later: pessimisme over brede welvaart in 2040

- Pessimistischer dan West over betaalbaarheid energie (65,6% vs 59,7%) en veiligheid op straat (44,2% vs 37,8%)
- Iets optimistischer over woningaanbod (17,1% vs 13,1%)

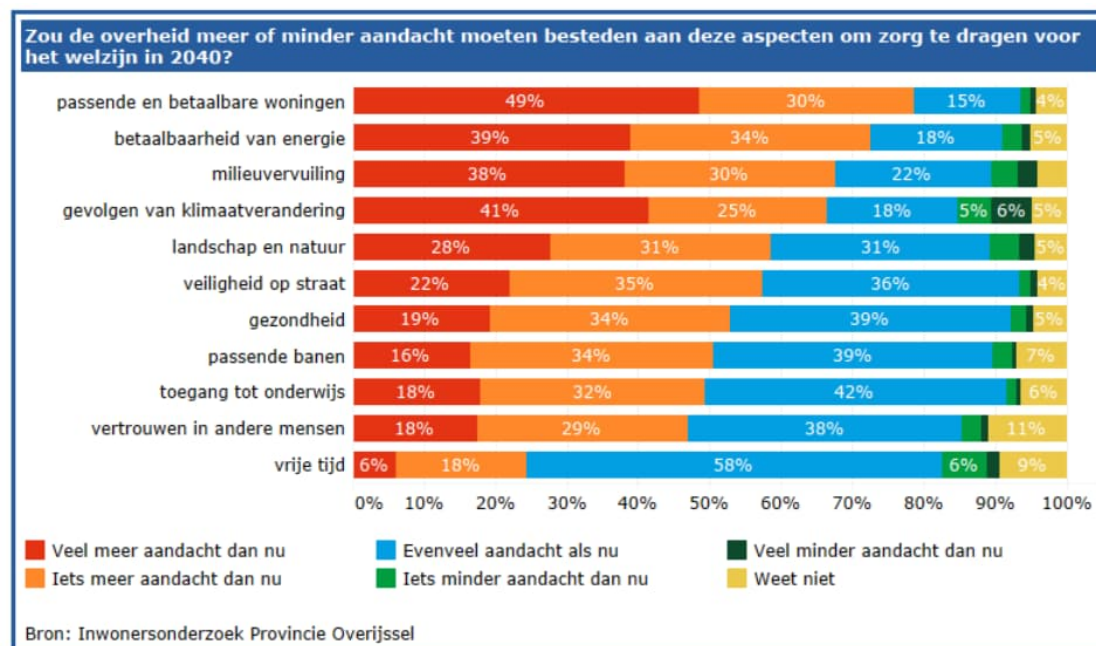
220309 - 6

Later: meer overheidsaandacht nodig

Verschillen Twente en West-Overijssel:

- Meer aandacht voor gezondheid nodig: 56,5% Twente vs 48,5% West
→ Meest volgens stedelingen (62,5%)
- Meer aandacht voor veiligheid op straat: 59,3% Twente vs 55,0% West
(veel meer aandacht: 25,5% vs 17,9%)

Meeste extra aandacht nodig voor...

	Twentse steden	Twents platteland	West-Ov steden	West-Ov platteland
1	Woningaanbod	Woningaanbod	Woningaanbod	Woningaanbod
2	Milieuvervuiling	Betaalbare energie	Klimaatverandering	Betaalbare energie
3	Betaalbare energie	Milieuvervuiling	Milieuvervuiling	Milieuvervuiling
4	Klimaatverandering	Klimaatverandering	Betaalbare energie	Klimaatverandering
5	Landschap & natuur	Veiligheid op straat	Landschap & natuur	Veiligheid op straat
6	Gezondheid	Landschap & natuur	Veiligheid op straat	Landschap & natuur
7	Veiligheid op straat	Banenaanbod	Gezondheid	Banenaanbod
8	Onderwijs	Gezondheid	Onderwijs	Gezondheid
9	Banenaanbod	Onderwijs	Vertrouwen in elkaar	Onderwijs
10	Vertrouwen in elkaar	Vertrouwen in elkaar	Banenaanbod	Vertrouwen in elkaar
11	Vrije tijd	Vrije tijd	Vrije tijd	Vrije tijd

Meeste extra aandacht nodig voor...

	Twentse steden	Twents platteland	West-Ov steden	West-Ov platteland
1	Woningaanbod	Woningaanbod	Woningaanbod	Woningaanbod
2	Milieuvervuiling	Betaalbare energie	Klimaatverandering	Betaalbare energie
3	Betaalbare energie	Milieuvervuiling	Milieuvervuiling	Milieuvervuiling
4	Klimaatverandering	Klimaatverandering	Betaalbare energie	Klimaatverandering
5	Landschap & natuur	Veiligheid op straat	Landschap & natuur	Veiligheid op straat
6	Gezondheid	Landschap & natuur	Veiligheid op straat	Landschap & natuur
7	Veiligheid op straat	Banenaanbod	Gezondheid	Banenaanbod
8	Onderwijs	Gezondheid	Onderwijs	Gezondheid
9	Banenaanbod	Onderwijs	Vertrouwen in elkaar	Onderwijs
10	Vertrouwen in elkaar	Vertrouwen in elkaar	Banenaanbod	Vertrouwen in elkaar
11	Vrije tijd	Vrije tijd	Vrije tijd	Vrije tijd

Daarnaast: sociale verschillen

- Lager inkomen & opleidingsniveau: vaker gezondheidsproblemen, minder tevreden met woning en woonomgeving
- Lager opgeleiden ook bezorgder om banenaanbod in 2040
- Jongeren optimistischer over 2040 dan andere leeftijdsgroepen

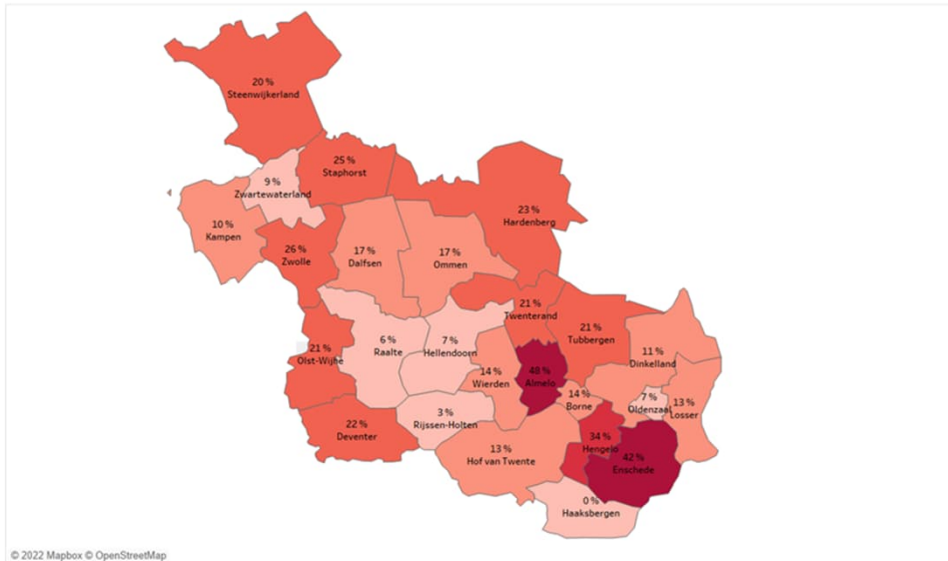
Conclusie

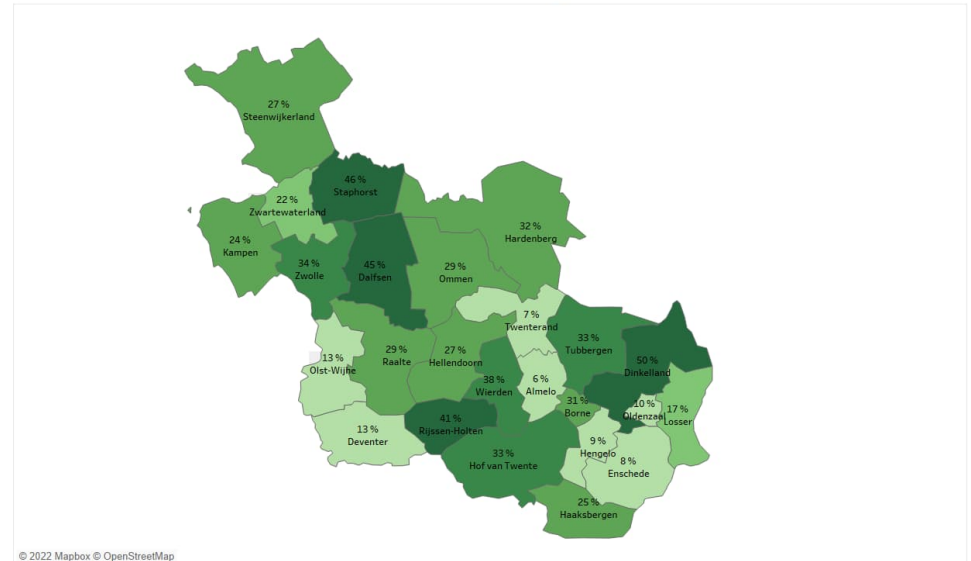
- Vooral Twentse stedelingen ervaren een wat lagere brede welvaart
- Ook CBS-indicatoren tonen stapeling problemen in de Twentse steden
- Ervaren knelpunten oa. gezondheid, woonomgeving
- Dit draagt bij aan pessimisme over toekomst

CBS

% indicatoren in het laagste kwartiel

% indicatoren in het hoogste kwartiel

Gert-Jan Hospers

Hoogleraar geografie
aan Radboud
Universiteit en directeur
van Stad en Regio

OP ZOEK NAAR GELUK VAN BRONNEN NAAR BELEID

Prof.dr. Gert-Jan Hospers
Almelo, 23 mei 2023

Waarover ik het met u wil hebben

- Allereerst: complimenten!
  - aansprekend thema
- Reflectie algemeen en Twente
  - positieve psychologie
  - bronnen van geluk
- Focus op drie thema's
  - ongelijkheid
  - stad-platteland
  - lange termijn
- Overwegingen voor beleid

Brede welvaart ook in de wetenschap populair

Samen werken aan
brede welvaart

Gastcollege Joks Janssen

Praktijkhoogleraar 'Brede welvaart in de regio'

cmo stamm

RUG en CMO STAMM zoeken

Bijzonder hoogleraar
/ Senior onderzoeker
Brede Welvaart en
Kansen(on)gelijkheid

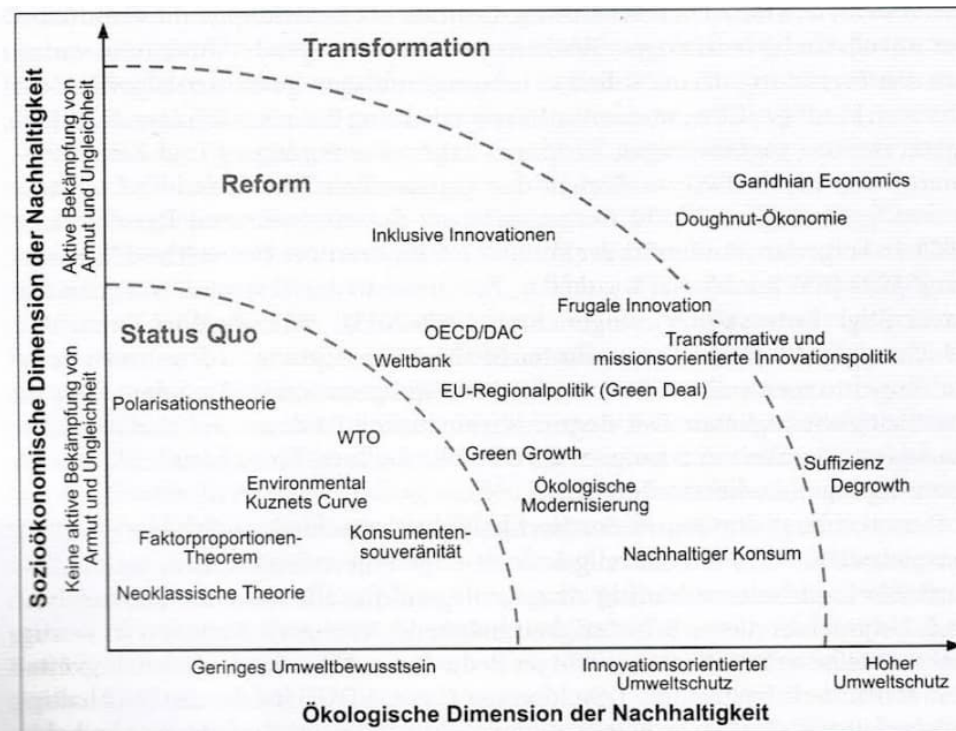
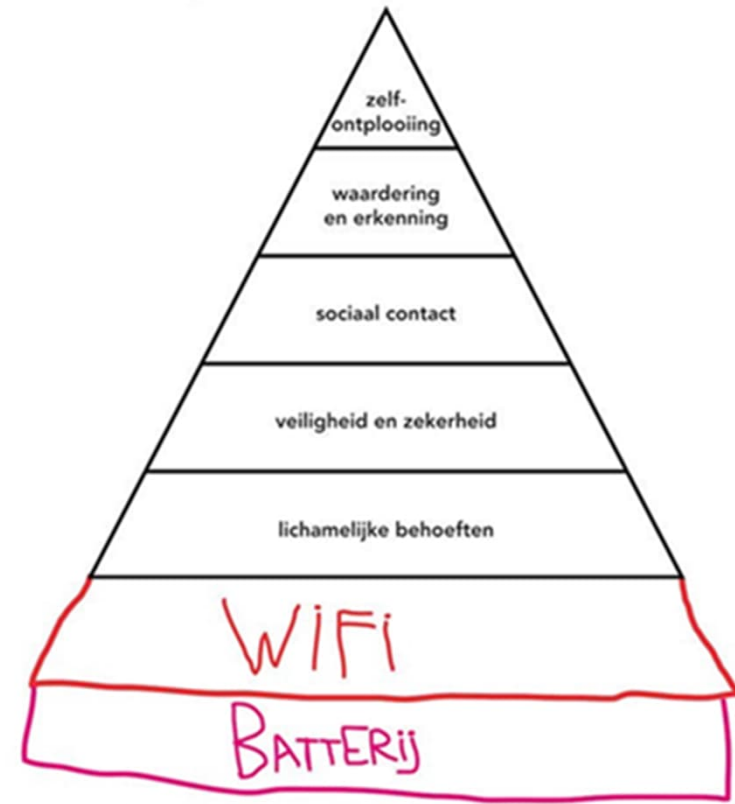

Abbildung 1.1: Positionierung unterschiedlicher Nachhaltigkeitsverständnisse (Eigene Darstellung nach Hopwood et al. 2005, Seite 41)

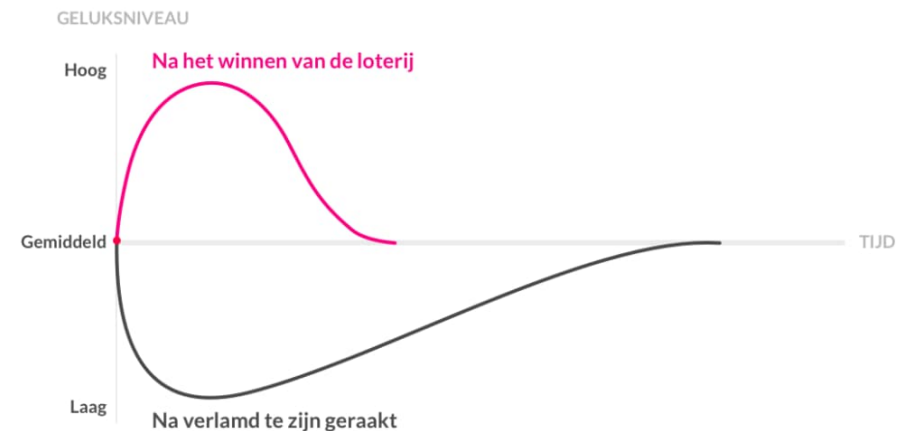
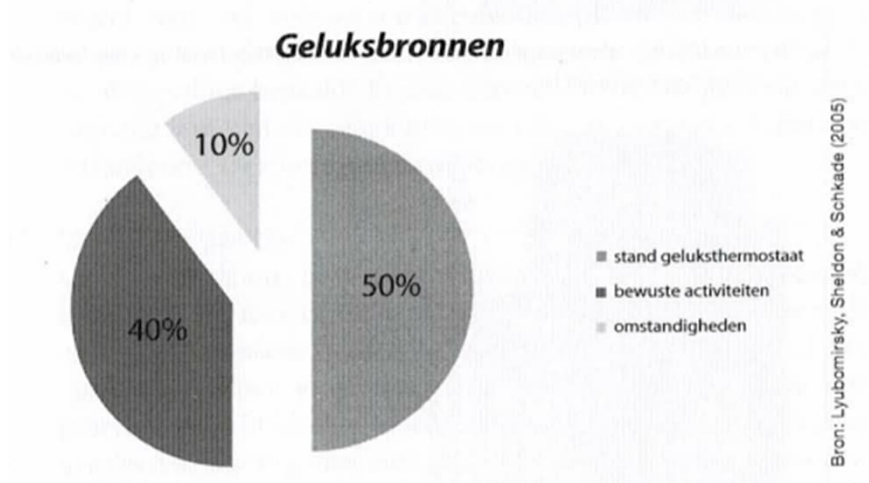
Van brede welvaart naar geluk

- Brede welvaart
  - waardevol, maar weerbarstig
  - risico: focus op wat meetbaar is
- Brede welvaart en geluk
  - lange traditie 'geluksonderzoek'
  - van 'de echte lach', geluksmoment tot gevoel van tevredenheid
  - drie niveaus van geluk
    - micro: kwaliteit van leven individu
    - meso: kwaliteit van leefomgeving
    - macro: kwaliteit van samenleving

Voor geluk moet je wel wat geluk hebben

- Gelukkige genen: 50%
  - individueel bepaald
- Geluksthermostaat
  - aanpassing aan basisniveau

Welvarender, maar niet per se gelukkiger

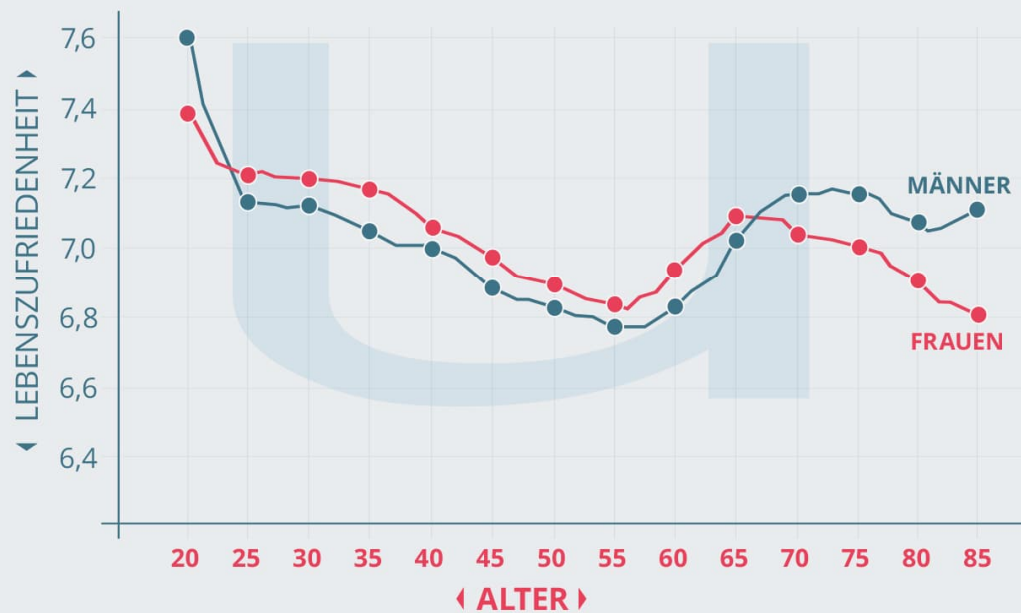
- Adaptatie-effect
  - gewenning aan nieuwe situatie
- Sociale vergelijking
  - vergelijking met mensen 'zoals wij'
  - meestal naar boven i.p.v. beneden
- Twentse bijzonderheden
  - zonnige kijk op gezondheid
  - werk en privé in balans
  - maar: 'Doar krieg ie'j proat van'
  - vergrijzing als een verklaring?

Gelukscurve: geluk komt met de jaren...

U-FÖRMIGE GLÜCKSKURVE.

LEBENSZUFRIEDENHEIT DER DEUTSCHEN NACH ALTER

Quelle: Glücksatlas/DHL 2019

DU LEBST
7 JAHRE LÄNGER,
ALS DU DENKST.

Brede welvaart en ongelijkheid

- Geografische polarisatie relevant?
  - debat: Randstad versus 'de regio' (Randland)
  - brede welvaart: doekje voor het bloeden?
- Maar: andere scheidslijnen belangrijker
  - binnen steden meer verschil dan daarbuiten
  - opleiding, culturele achtergrond en 'bubbel'
- Stedelijkheidseffect (Huijsmans, 2021)
  - kosmopolitisch versus populistisch
  - vaak: binnenstad versus buitenwijken
- Brede welvaartsdebat in Eindhoven

BRAINPORT STICHTING SLAAT BRUG

Bedrijven kunnen meer doen voor leefbare stad

Het bedrijfsleven in Brainport kan het werkgelegenheid voor zijn medewerkers vergroten door meer te doen tegen armoede.

Esther Hofstede

A De Kledingbank Eindhoven - Hier op archief foto's - kamp met een gebrek aan vrijwilligers. Klanten kunnen er pas in januari terecht voor winterjassen.

hopen is de verbinding tussen deze maatschappelijke organisaties, bedrijven en de lokale overheid. Met een praktische, resultaatgerichte aanpak slaan wij de brug tussen de twee kanten van de kloof. We hebben al nu onze model-werkers uit het bedrijfsleven gemobiliseerd die op vrijwillige basis hun tijd, talent, kennis en kunde delen met de stad. We hebben meer dan honderd bedrijven en stichtingen verbonden in een partnerschap. Dat is een mooie start maar de behoefte is veel groter en vraagt om langdurige, structurele oplossingen.

Burgemeester John Lottman en Brainport focussen op werk en opleiding als oplossing. Maar hoe kan je je beroep bereikbaar als je dagelijks zorgen moet maken over geld. Als je niet weet of je je kind met een gevulde buik naar school kunt laten gaan. Deze mensen zijn aan het overleven.

Ik was onlangs bij Kledingbank Eindhoven. We hebben juist tegevoel en ik ging nog wat extra kledingstukken. De Kledingbank vertelde me dat mensen pas in januari terecht kunnen om warme kleding uit te zoeken. Er is een tekort aan vrijwilligers die de kleding kunnen uitdelen. Maar het is al juist, deze mensen hebben nu warme kleding nodig. We zien dat bedrijven graag maatschappelijk betrokken willen zijn, maar niet goed weten hoe dat te doen. Er blijkt een fikse mismatch tussen wat bedrijven willen en wat echt nodig is. Team-avonden waarbij men vrijwilligerswerk doet zijn heel waardevol maar schieten niet altijd aan op de vraag die er echt ligt. Daarnaast is de vraag uit de stad minstens vijf keer zo groot als het aanbod van bedrijven. Er is ook behoefte aan inzet van kennis en tijd. Het geven van tijd om van betekenis te zijn voor een ander is een investering.

Dit vraagt meer commitment van bedrijven dan één dag per jaar vrijwilligerswerk doen. Als bedrijven de kloof in Eindhoven als een probleem ervaren, zullen ze erop vlak nog meer leiderschap moeten tonen.

Om te Stichting Samen voor Eindhoven staat klaar om samen met hen de meest urgente knelpunten als kindarmoede en schulden praktisch aan te pakken. Het bundelen van kennis, ervaring en commitment in een langdurig programma is de brug tussen de mensen aan beide kanten van de kloof. Ik roep bedrijven en hun medewerkers op om hun werkgelegenheid te vergroten door hun tijd en talent te delen met hen die het nodig hebben. Dit gaat hand in hand met het gezonde eigenbelang van bedrijven en opgelucht in de regio aan te trekken en te behouden.

Dat maakt aan de ene kant je bedrijf een aantrekkelijke werkgever en leidt aan de andere kant tot een leefbare stad waar iedereen er toe doet en mee mag doen.

Esther Hofstede is oprichter en directeur van de Stichting Samen voor Eindhoven.

Als je dagelijks zorgen hebt om geld, ben je aan het overleven

Fikse mismatch tussen wat bedrijven willen en wat nodig is

Brede welvaart en stad-platteland

- Rural happiness-paradox
  - plattelandsgeluk ondanks stadstriomf
  - belang van natuurlijk en sociaal kapitaal
- Mentale verstedelijking
  - wat is nog stad, wat is platteland?
  - platteland: beste van twee werelden
- Synergie tussen stad en land
  - stad: werk, zorg en voorzieningen...
  - land: natuur, recreatie en energie (?)
- Is platteland daartoe bereid?

Brede welvaart en de lange termijn

- Van 'hier en nu' naar later
  - neiging te focussen op het nu
  - van incident naar incident
- Toekomst vraagt om visie
  - langetermijnduitdagingen
  - klimaat, ongelijkheid, wonen, voedsel, vergrijzing etc.
- Kathedraaldenken nodig
  - oog voor het 'hiernamaals'
  - klimaat als nieuw geloof?

Kathedraaldenken: future design in Japan

Nog meer nuttige lessen uit Japan: geluk en groen

Brede welvaart, geluk en beleid

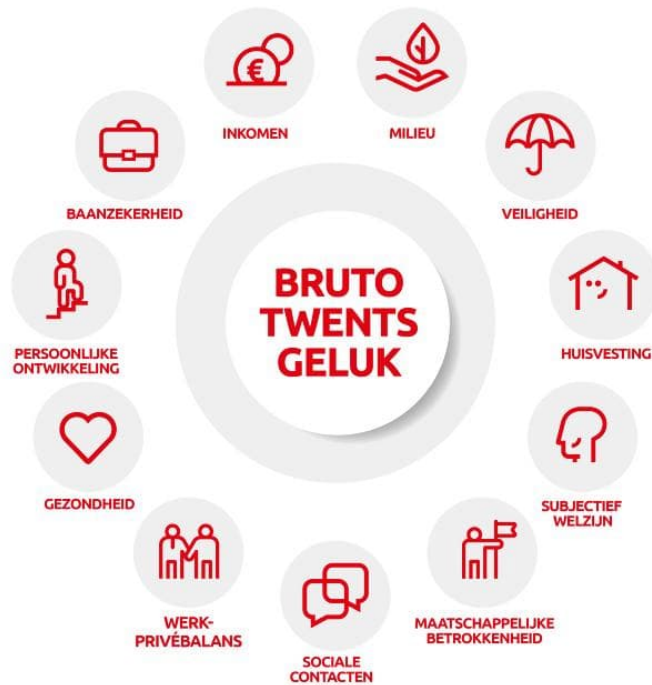
- Wees als overheid bescheiden
  - 90% van geluk bepaald door onze genen en bewuste activiteiten
- Kwaliteit van leefomgeving
  - focus op plekken waar mensen veel tijd (kunnen) doorbrengen
  - stad en regio als schaalniveaus
  - koppel opgaven met als motto 'hedonistische duurzaamheid'
- Vier successen, ook vanwege emotionele besmetting!

Het gaat niet om de beste keus maken. Het gaat om het maken van een keus en er dan het beste van maken.

OM
DENKEN

Vragen? Reacties? Ik heb liever geluk dan gelijk...

Häppiness
IS
Homemade

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Kleine pauze

Wouter Marchand en Ellen Kuipers

Senior onderzoeker in het
onderzoeksdomein Economie,
Planbureau Fryslân

Strategeg bij de Twente
Board

Planbureau Fryslân

Brede Welvaart in Friesland. De Friese paradox en verder

Symposium 'Brede welvaart in Twentse steden en dorpen'
dr. Wouter Marchand
23 mei 2023

CIJFERS / MENSEN / INZICHT

PROGRAMMA

- / Brede Welvaart en 'Friese paradox'
- / *Lok op 1*: beleidsmatige consequenties
- / Casus: Deltaplan voor het Noorden

PLANBUREAU FRYSLÂN

- Onafhankelijk onderzoek naar Fryslân: Ruimte, sociaal en economisch
- Panel, monitoring, integrale analyses en verdiepend onderzoek
- Subsidierelatie Provincie Fryslân. Daarnaast (klein) deel extra opdrachten (bijvoorbeeld monitoring Regio Deals)
- Doel: versterken beleids- en bestuurskracht door middel van kennis. Bijdragen aan maatschappelijk debat en discussie over de toekomst van Fryslân
- Onafhankelijk, prikkelend, betrouwbaar en samen

PLANBUREAU FRYSLÂN IN 2022/2023:

Onderzoek naar onder andere:

- / Werken en wonen (N-NL)
- / Politiek vertrouwen
- / Natuur en landschap
- / Deltaplan voor het Noorden
- / Online veiligheid
- / Diversiteit en inclusie
- / Bloeizone Fryslân
- / Energietransitie
- / Vraagdruk woningbouwcoöperaties
- / Regio Deals NO- en ZO-Fryslân

BREDE WELVAART ALS CONCEPT

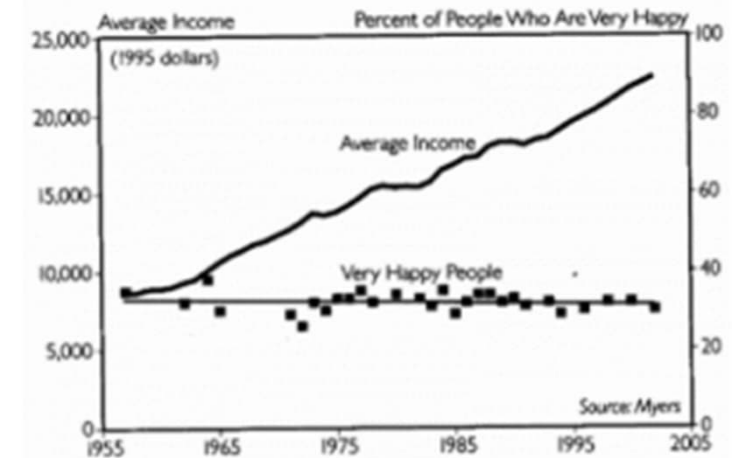

Figure 8-1. Average Income and Happiness in the United States, 1957-2002

- Oude discussie: Easterlin paradox (1974) – *Does money buy you happiness?*
- Drijfveren van welzijn: gezondheid, gemeenschapszin, sociaal contact, werkzekerheid (Dolan e.a., 2008)
  - Hoe meet je nu hoe het met (bewoners van) regio's en landen gaat?
  - Beyond GDP-beweging

- Commissie-Grashoff (2016): Welvaart is meer dan economie; laat CBS jaarlijkse monitor ontwikkelen van *brede welvaart*
- ‘*Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze al dan niet ten koste gaat van die van latere generaties en/of van mensen elders in de wereld*’
- Of: ‘*Brede welvaart is alles wat mensen van waarde vinden*’

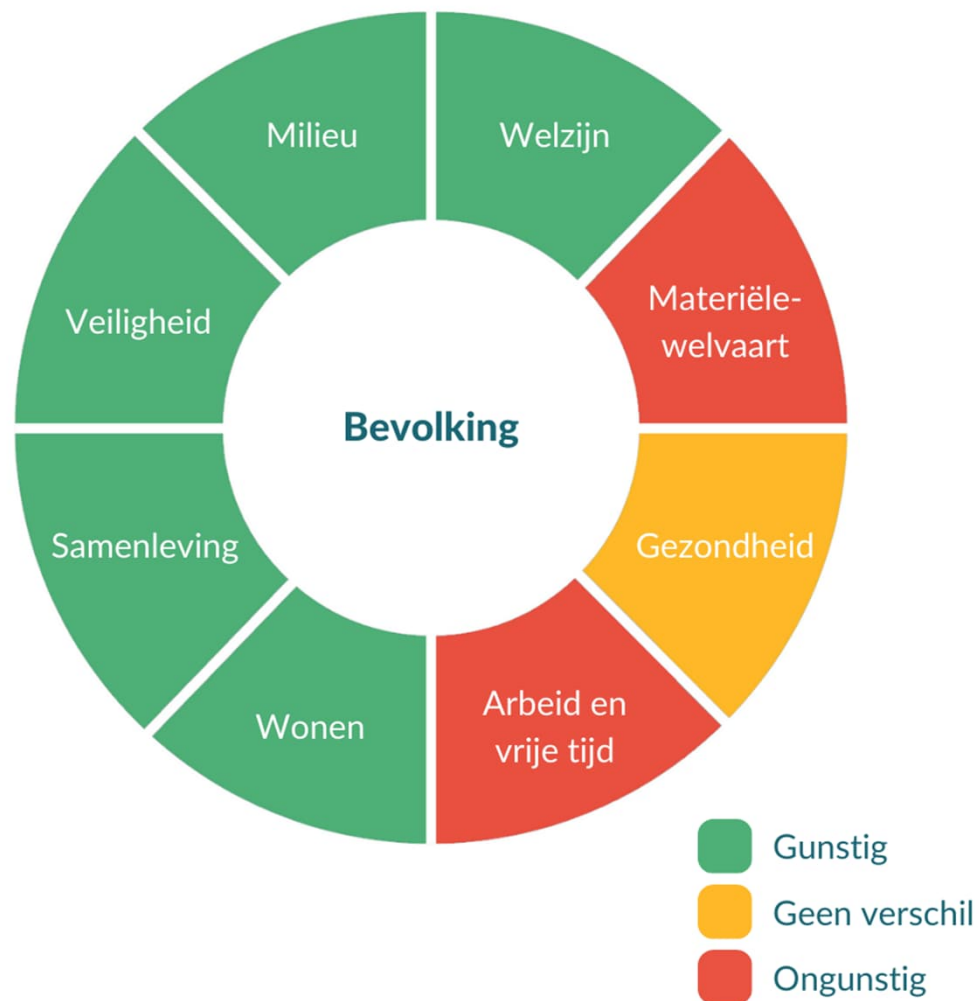

BREDE WELVAART IN FRIESLAND

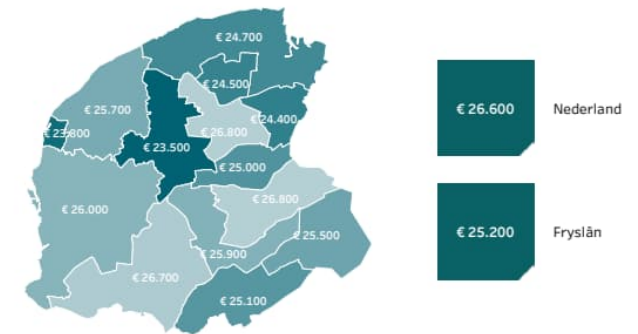
- / **Onderzoeksprogramma 'Naar een brede kijk op ontwikkeling' vanaf 2019**
- / **Integrale analyse**
- / **Regionale presentatie en duiding bij CBS rMBW**
- / **Verdiepend onderzoek naar vraagstukken in relatie tot brede welvaart**
- / **Lerende evaluatie van regiodeals**
- / **Waarom -> Wat -> Hoe?**

FRIESE PARADOX

FRIESE PARADOX

>> Mediaan besteedbaar inkomen per gemeente, Fryslân en Nederland, 2020

Bron: CBS, bewerking PF

- / rMBW als databank: wat vertellen die data nu?
- / Contra klassiek welvaartsbegrip: achterblijvende economische indicatoren bij sterke tevredenheid met het leven
- / Friese variant op *Easterlin paradox*
- / Onderzoek naar brede welvaart in regio's
- / 'Friese schil': aanvulling met regiospecifieke (panel) data

BESTUURSAKKOORD 2019: *LOK OP 1*

BESTUURSAKKOORD 2019: LOK OP 1

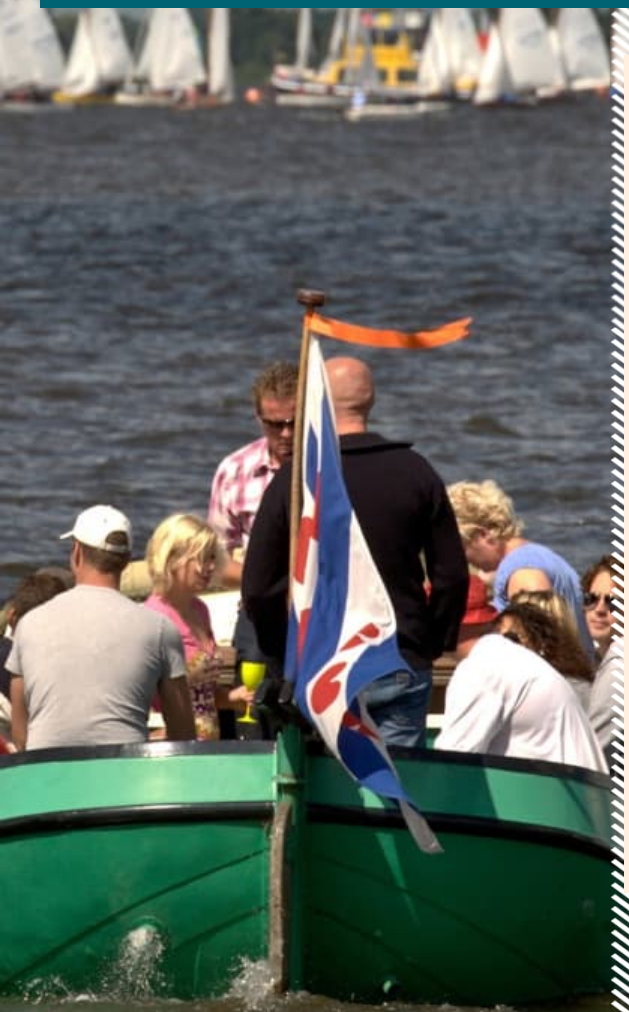
Het provinciaal college van Fryslân wist veel doelstellingen te halen in de periode 2019-2023 maar het volgende college krijgt heel wat op het bordje. De eindbalans van vier jaar Lok op 1

Lok op 1 heette het bestuursakkoord dat Gedeputeerde Staten vier jaar geleden afsloot. Met alle omgekeerde vlaggen en protestborden langs de wegen lijkt de Fries er ondanks de inzet op brede welvaart, de afgelopen jaren ontevredener op geworden. Toch zijn heel veel doelen gehaald, concludeert het college in zijn eindbalans.

Het lukte het college niet het aantal weidevogels in gebieden met agrarisch natuurgebied te verhogen. Wel is er onder meer een biodiversiteitsherstelprogramma opgesteld. Foto: Hoge Noorden/ Jeroen Horsthuis

BELEIDSTOEPASSING VAN BREDE WELVAART

RENNENLANDS BESTUUR - WEEK 12 | 2023

20 ESSAY BREDE WELVAART

FOTO: SHUTTERSTOCK

ESSAY

Fries geluk als leerstof

Brede welvaart krijgt vaste voet aan de grond in beleid en bestuur. Steeds meer partijen, van overheid tot maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven, omarmen het concept als wenkend perspectief voor een duurzame ontwikkeling van stad en platteland. Maar hoe dit tot een andere aanpak leidt, is voor veel decentrale overheden nog een open vraag. Arlette Bickel en Wouter Marchand organiseerden daarom in Friesland het LeerLab Brede Welvaart & Beleid. In dit essay delen ze hun bevindingen.

vruchtbare aarde geland en vormde een leidend motief in het bestuursakkoord van de provincie van 2019. De provinciale coalitie zoekt daarin naar andere dan alleen economische waarden als uitgangspunt voor haar beleid en gaf het akkoord het motto *Lok op 1* (Geluk op 1). Op verzoek van het provinciebestuur brengt Planbureau Fryslân daarom nu de stand van brede welvaart in Friesland in kaart. Naast het bestuursakkoord van de provincie fungeerden ook de Regio Deals die in Zuid-oost-Friesland en Noordoost-Friesland & Holwerd aan Zee werden toegekend, als hefboom voor het denken over en toepassen van brede welvaart als uitgangspunt

leefde zowel bij de onderzoekers als bij de deelnemers uit de beleidspraktijk.

voor het hoofdlijnenakkoord van de gemeente Heerenveen. Daarmee komt het be-

LELYLIJN EN WONINGBOUWOPGAVE

De Lelylijn

Mogelijk tracé van de beoogde spoorlijn

- / Deltaplan voor het Noorden
- / Lobby voor Lelylijn + woningbouwopgave 4 noordelijke provincies (dus incl Flevoland)

CASUS: DELTAPLAN VOOR HET NOORDEN

HET DELTAPLAN VOOR HET NOORDEN VANUIT HET FRIESE INWONERSPERSPECTIEF

/ JUNI 2022

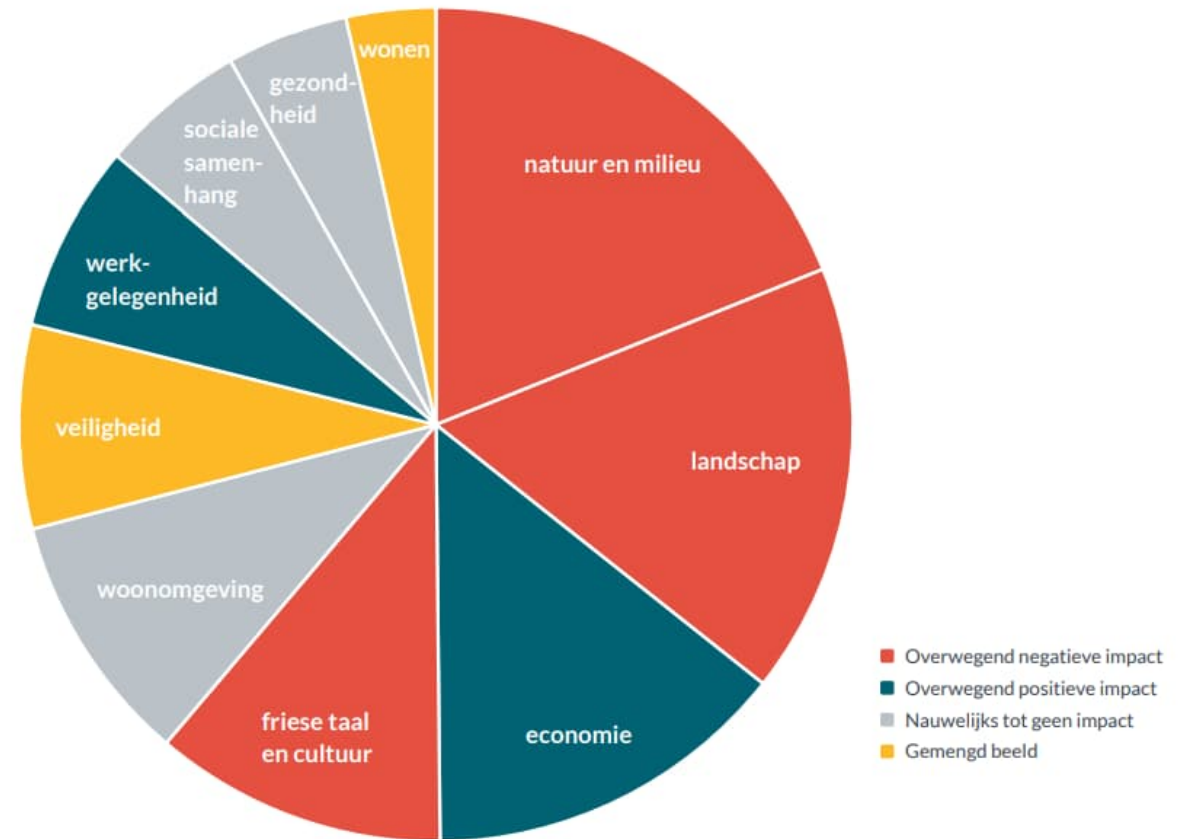
Naar aanleiding van de motie [Amhaouch](#) hebben de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Flevoland in 2021 de 'Bouwstenen voor het Deltaplan' opgesteld. Hiermee willen zij een bijdrage leveren aan nationale opgaven als de woningbouw, energietransitie en klimaatadaptatie. De bouwstenen voorzien in een sterker noordelijk stedelijk netwerk, dat goed verbonden is met de Randstad. De regionale bouwstenen voor het Deltaplan bestaan uit het realiseren van 220.000 extra nieuwe woningen (bovenop de 'autonome' groei van 100.000 woningen) en de verbetering van de spoorweginfrastructuur, waaronder de aanleg van de Lelylijn.

// Inleiding

Hoe denken inwoners van Fryslân over het Deltaplan voor het Noorden? Om dat te onderzoeken heeft het Fries Sociaal Planbureau (FSP) haar representatieve burgerpanel, [Panel Fryslân](#), bevestigd. De vragen gingen onder andere over de bekendheid met het Deltaplan, de waardering van de doelen van het Deltaplan, en de verwachte effecten wanneer het plan wordt uitgevoerd. Bij het construeren van de vragenlijst is gebruikgemaakt van het brede-welvaartsconcept en de verschillende dimensies daarvan, en van het document 'Bouwstenen voor het Deltaplan'. Daarnaast is gebruikgemaakt van een inventarisatie van onderwerpen in het debat over het Deltaplan in de media.

CASUS: DELTAPLAN VOOR HET NOORDEN

>> Welke impact verwachten inwoners van het Deltaplan en hoe zwaar wegen ze deze in hun oordeel?

CASUS: DELTAPLAN VOOR HET NOORDEN

>> Hoe positief of negatief staat u in het algemeen tegenover de aanleg van de Lelylijn?

MEER INFORMATIE

/ Website Planbureau Fryslân

- www.planbureaufryslân.nl
- Nieuws en publicaties
- Monitoren: cijfers en trends per regio, gemeente, wijk

/ Attenderingservice

- Aanmelden via website
- Publicaties rechtstreeks in uw mailbox

/ www.planbureaufryslan.nl/bredewelvaart

/ wmarchand@planbureaufryslan.nl

DANK VOOR UW AANDACHT!

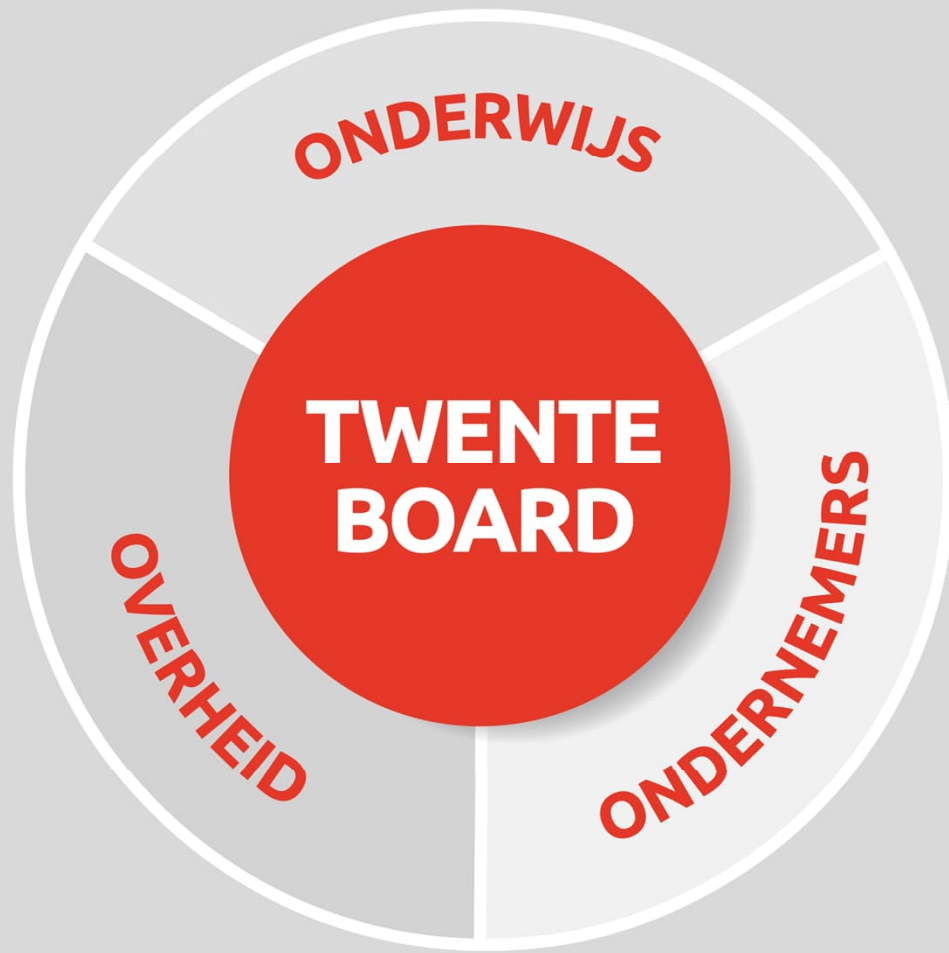
// Gelukkige mensen presteren beter, zowel in hun werk als in hun sociaal leven. //

Twente

#GELUK

**BRUTO
TWENTS
GELUK**

#GELUK

Twente

BRUTO TWEENTS GELUK

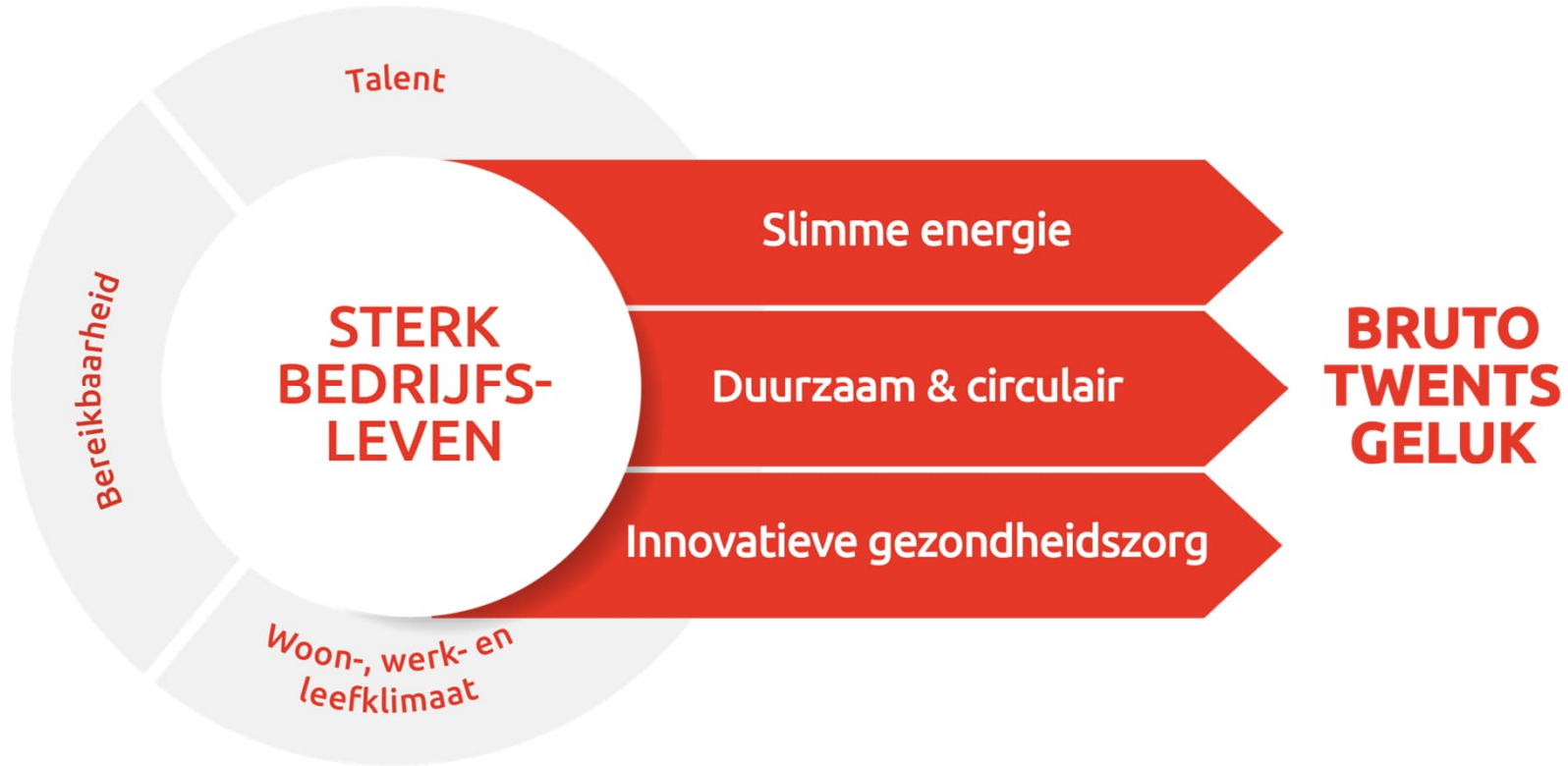
YOUNG TWENTE BOARD

STRATEGIE 2021-2025 VOOR DE REGIO TWENTE

BRUTO REGIONAAL
GELUK

**BRUTO
TWEENTS
GELUK**

Twente

**BRUTO
TWEENTS
GELUK**

**“Meten is
weten!”**

#GELUK

ENSCHEDÉ

Weer lukt het Twente miljoenen los te peuteren in Den Haag: 25 miljoen euro

Het is Twente opnieuw gelukt tientallen miljoenen euro's binnen te halen uit Den Haag. Net als in 2019 sluit Twente een zogeheten Regiodeal met het Rijk. Daarvoor komt 25 miljoen euro beschikbaar.

Het geld is bedoeld voor het versterken van het bedrijfsleven, voor innovaties in de zorg en voor het inzetten van talent in Twente. Het blijft niet bij 25 miljoen euro. Overheden in Twente, provincie, bedrijfsleven, zorginstellingen en onderwijs betalen ook mee. Oorspronkelijk zouden Twente en de

provincie 15,5 miljoen euro meebetalen en zou vanuit het bedrijfsleven, zorginstelling en onderwijs nog eens 48 miljoen euro komen. Over die bedragen wordt opnieuw onderhandeld.

Veel belangstelling

Het is wel bijzonder dat het Twente gelukt is opnieuw een deal te sluiten. Er was namelijk veel belangstelling uit het hele land. Er was 284,2 miljoen euro te verdelen, maar veel meer aangevraagd. De aanvraag voor deze regio is gedaan door de Twente Board, waarin de veertien Twentse gemeenten, be-

drijfsleven en onderwijs zijn vertegenwoordigd.

In 2019 lukte het om de eerste Regiodeal Twente rond te krijgen. Toen met een bijdrage van 30 miljoen euro uit Den Haag en een totale investering van 150 miljoen euro. Die investering was vooral bedoeld voor het economisch sterker maken van Twente via de high-techmaakindustrie.

Bij de nieuwe deal staat het zogenoemde Bruto Twents Geluk voorop. Dat introduceerde de Twente Board begin dit jaar. Doel is te streven naar het geluk en de brede welvaart van Twentenaren.

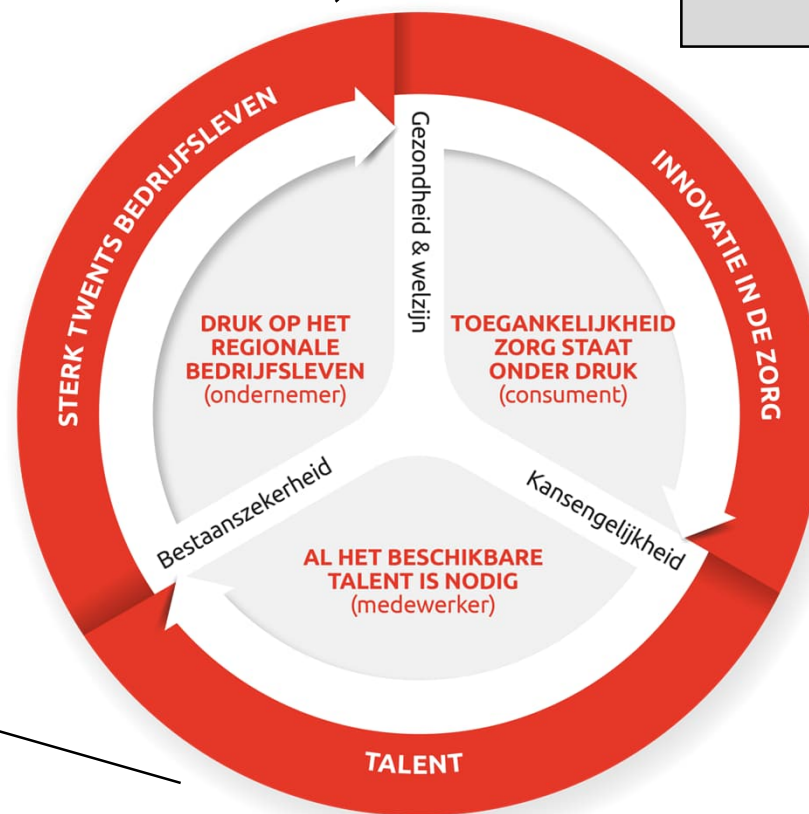
BRUTO TWEENTS GELUK

Maatregelen

- Kinderen vroegtijdig interesseren voor techniek
- Vergroten instroom aantal technische studenten
- Benutten van ongekend talent

Maatregelen

- Toekomstbestendig houden bedrijfsleven
- Verduurzamen en ontwikkelen bedrijfslocaties

Maatregelen

- Waarborgen toegankelijkheid zorg
- Ouderenzorg gericht op langer thuis wonen
- Preventie en aanpak chronisch ziektebeelden

Missie

Een 'beweging' in de Twentse samenleving op gang brengen.

Doel

Zoveel mogelijk bedrijven en instellingen in Twente gebruiken het Bruto Twents Geluk als kompas voor hun missie, visie en bedrijfsstrategie

BRUTO
TWENTS
GELUK

BOLK

ABI MAT
BRUSH
since 1910

KIENHUIS
BOUWMANAGEMENT

ENGBERINK
TECHNISCHE INSTALLATIES

BRUSCHE
PROCESS TECHNOLOGY

WITZAND
BOUWMATERIALEN

ACUTUS

BRUSCHE
VOOROP IN ELEKTROTECHNIEK

Twente

#WERKGEELUK

**BRUTO
TWENTS
GELUK**

BRUTO
TWENTS
GELUK

Twente

Jullie doen toch
ook mee?

#BrutoTwentsGeluk

Tot slot...

TTROTS

WIJ

EEENVOUD

NNIEUWSGIERIG

TOEKOMST

EENTHOUSIAST

TROTS WIJ
EENVOUD TOEKOMST
NIEUWSGIERIG
ENTHOUSIAST TWENTTE

Antwoord op je vragen

Afsluitende wijze woorden

